

A MÜNSTERI BÉKE

Instrumentum Pacis Monasteriensis

**A MÜNSTERI BÉKE –
INSTRUMENTUM PACIS MONASTERIENSIS**

Az 1648-as münsteri békeszerződés szövege

Győr, 2017

Készült az OTKA K. 108790. számú, *A modern állam változásai – Történeti perspektívák és a jelenkori kihívásokra adott válaszok* című projektje keretében. A projekt a győri Széchenyi István Egyetem keretei között zajlik, részben más egyetemek kutatóinak közreműködésével. Honlapja: <http://dfk-otka.sze.hu>. A kutatás vezetője: Takács Péter

Fordította: Marton József

A fordítás alapját az *Acta Pacis Westphalicae* című kutatási projekt – lásd <http://www.pax-westphalica.de> – szolgáltatta. Az ebben elérhető szövegek – © Aschendorff / Münster; Vereinigung zur Erforschung der Neueren Geschichte – köréből e kiadvány az *Instrumentum Pacis Monasteriensis* (IPM) szövegét tartalmazza, mely az ún. veszfáliai békemű (békeszerződés) egyik része.

A borító Gerard ter Borch (Gerard Terburg, 1617–1681) németalföldi festő *Esküdtétel a münsteri béke ratifikációja alkalmával* című képének (1648, olaj, 45.4 x 58.5 cm) felhasználásával készült.

ISBN: 978-615-5391-93-4

Kiadja: Széchenyi István Egyetem Állam és Jogtudományi Kar Jogelméleti Tanszéke
A kiadásért felel: Takács Péter

© Marton József (magyar szöveg)

A szentséges és oszthatatlan Szentháromság nevében, amen.

Legyen ismert minden egyes ember számára, akit érint vagy akit bármi módon is érinthet, hogy miután a sok éve a Római Birodalomban támadt egyenetlenség és polgárháború egészen odáig nőtt, hogy nemcsak egész Németországot, hanem jó néhány szomszédos országot, különösen is Franciaországot olyannyira magával rántotta, hogy ebből állandó és kemény háború támadt, először egyrészt a felséges és hatalmas császár úr, II. Ferdinánd, választott örökös római császár, Németországnak, Magyarországnak, Csehországnak, Dalmáciának, Horvátországnak, Szlavóniának királya, Ausztria főhercege, Burgundiának, Brabantnak, Stájerországnak, Karintiának, Karniolának hercege, Morvaország őrgrófja, Luxemburnak, Felső- és Alsó-Sziléziának, Württembergnek és Tecknek hercege, Svábföld fejedelme, Habsburnak, Tírolnak, Coburnak és Görznek grófja, a Szent Római Birodalomnak, Burgaunak s Felső- és Alsó-Lausitznak őrgrófja, a Szlavón Őrgrófságnak, Portenau és Salins kikötőjének híres emlékeztű ura, szövetségeseivel és csatlósaival együtt; másrészt a felséges és hatalmas császár úr, XIII. Lajos, Franciaországnak és Navarrának legkeresztényibb királya s szövetségesei és csatlósaik között azután, hogy sok keresztény vér ömlött ki és nagyon sok tartomány elpusztult, végül is az isteni jószágból úgy történt, hogy a felséges Velencei Köztársaság támogatásával, akinek tanácsai sohasem hiányoztak a keresztény világ legnehezebb időzakaiban a közös üdv és béke érdekében, mindkét oldalon megindult a gondolkodás az általános békéről, és e célra a felek kölcsönös megegyezéséből, mely Hamburgban lépett életbe az Úr 1641. esztendejében december hónapnak – az új módozat szerint – 25., – a régi módozat szerint – 15. napján kijelölték az Úr 1643. esztendejében július hónapnak – az új módozat szerint – 11., – a régi módozat szerint – 1. napját arra, hogy a vesztfáliai Münsterben és Osnabrückben teljhatalmú megbízottak kongresszust tartsanak.

Így tehát mindkét fél törvényesen kijelölt teljhatalmú követi a megállapodás szerinti időpontban és helyen megjelentek, és pedig: a császár úr részéről a jeles és kiváló urak, Maximilian Trautmansdorff és Weinsberg grófja,

Gleichenberg, Neustadt ad Cocrum, Negau, Burgaw és Totzenbach bárója, Teinitz ura, aranygyapjas lovag, titkos tanácsos, a szent császári felség kamarása és udvarának legfőbb előjárója; Johann Ludwig Nassau, Catzenelebogen, Vianden és Diez grófja, Beilstein ura, a császár titkos tanácsosa és aranygyapjas lovag; Isaak Volkmar úr, mindkét jog doktora, a felséges Ferdinánd Károly főherceg tanácsosa és kamarai elnöke; a legkeresztényebb király részéről pedig a nagyméltóságú fejedelem, Orleansi Henrik úr, Longeville és d'Estouteville hercege, Neuchatel fejedelme és főgrófja, Dunois és Tancarville grófja, Normandia örökös tábornagya s ugyanezen tartomány kormányzója és általános helytartója, száz vasas lovas vezére és a királyi hadrendek lovagja etc., éppígy a jeles és kiváló urak, Claude de Mesmes, d'Avaux grófja, a mondott rendek parancsnoka, egy a királyi kincstár előjárói közül, a francia korona minisztere; és Abel Servient, la Roche des Aubiers grófja, ugyancsak egy a francia korona miniszterei közül; a jeles és kiváló velencei követ és szenátor úrnak, Alvise Contareni loagnak közreműködésével és fáradozásával, aki a közvetítői szerepet mentesen a részrehajlástól szinte öt teljes esztendőn keresztül fáradhatatlanul viselte, az isteni akarat segítségül hívása és a meghatalmazó levelek szokásos kicserélése után (melyek másolatait ezen okirat vége alá szóról szóra beillesztették), a Szent Római Birodalom választófejedelmeinek, fejedelmeinek és rendjeinek jelenlétében, szavazataikkal és egyetértésükkel az isteni akarat dicsőségére és a keresztény állam üdvére a béke és a barátság kölcsönös törvényei érdekében következőképpen értettek egyet és egyeztek meg:

1. §

Legyen keresztényi béke, általános és örök, s legyen igaz és őszinte barátság a szent császári felség és a legkeresztényebb szent felség között, nem különben egyrésztől a mondott császári felség mindegyik szövetségese és csatlója, az osztrák ház és azok örökösei és utódai, kiváltképpen pedig a Birodalom választófejedelmei, fejedelmei és rendjei; másrésztől pedig a mondott legkeresztényebb felség mindegyik szövetségese, elsősorban a fenséges királyné, Svédország és a Birodalom ide tartozó választófejedelmei, fejedelmei és rendjei között. Ezt pedig őrizték és ápolják oly őszintén és komolyan, hogy mindkét fél a másik hasznát, tiszteletét és előnyét előmozdítsa, s hogy az egész Római Birodalom hív szomszédsága és a béke s a barátság iránti törekvések biztos ápolása

Franciaországgal és viszont: Franciaországé a Római Birodalommal teljességgel újra megerősödjön és virágozzék.

2. §

Mindkét fél feledkezzen el és ne emlékezzen meg mindazon tettekről, melyeket ezen háborúk kezdete óta bármely helyen vagy módon egyik vagy másik fél kívül vagy belül elkövetett, úgy, hogy sem ezen dolgok, sem semmiféle más ügy okán vagy ürügyén egyik a másiknak valami ellenségeskedést vagy barátságatlanságot, kellemetlenséget vagy nehézséget, személyekre, az államra, javakra vagy a biztonságra vonatkozólag maga vagy mások által, titokban vagy nyíltan, közvetlenül vagy közvetve, jogilag vagy tettelesen, a Birodalomban vagy azon kívül (ha nem áll ezzel szemben semmi korábbi szerződés, mely ezzel ellentétes) ne okozzon, ne tegyen azért, hogy ilyen történjen, ne engedjen ilyet; hanem mindegyik úgy a háború előtt, mint a háborúban szóban, írásban vagy tettben innen-onnan okozott jogtalanság, erőszak, ellenségeskedés, kár, költség – teljesen eltekintve személyi és dologbeli vonatkozásoktól – oly teljesen legyen eltörölve, hogy bármit is követelhetne ezen a címen egyik a másikkal szemben, azt temesse örök feledés.

3. §

És hogy annál őszintébben megőrződjék eztán a kölcsönös barátság nyugalma a császár, a legkeresztényibb király, a választófejedelmek, a fejedelmek és a Birodalom rendjei között (a biztosítékot jelentő alul leírt hiteles pontokkal, vö. 111–120. §),* egyik a másik jelenlegi vagy jövőbeli ellenségeit semmiféle címen vagy ürüggyel, vagy valami ellentét vagy háború indokával a másik ellen fegyverrel, pénzzel, katonával, szállítmánnyal vagy más módon ne segítse, sem semmiféle csapatot, melyet ezen kibékülés valamely résztvevője ellen bárki is vezetett, ne fogadjon be, ne szállásoljon el, ne engedje annak átvonulását.

A Burgundiai Kerület legyen és maradjon a Birodalom része, miután Franciaország és Spanyolország között kialudtak az ellentétek, ezen kibéküléssel

---

* A szöveg belső utalásai a békeszerződés *Acta Pacis Westphalicae* című kutatási projekt keretében közölt latin szövegének utalásait követik. (Szerk.)

biztosítva; amíg pedig ott harcok zajlanak, sem a császár, sem a Birodalom valamely rendje ne avatkozzon be.

A jövőben pedig ha ezen országok között ellentétek támadnak, maradjon mindig erős annak a kölcsönös kötelezettségnek a kényszere az egész Birodalom és a királyok s Franciaország között, melyet föntebb egymás ellenségeinek nem támogatásáról elhangzott; a Birodalom egyes rendjeinek azonban legyen szabad ennek vagy annak az országnak a Birodalom határain kívülre segítséget vinni, éspedig nem másképpen, mint a Birodalom alkotmányai szerint.

4. §

A Lotharingiát érintő viszály vagy döntnökök kölcsönös kinevezésével szűnjön meg, vagy francia-spanyol tárgyalással vagy más baráti úton rendeződjön, és úgy a császárnak, mint a Birodalom választófejedelmeinek, fejedelmeinek és rendjeinek legyen szabad a rendezést baráti közbelépéssel és más békés hivatali szolgálattal segíteni s előmozdítani, fegyverrel vagy háborús eszközökkel azonban ne.

5. §

A kölcsönös barátság és a történekről való általános megfélekedezés ezen alapja szerint a Szent Római Birodalom mindegyik választófejedelme, fejedelme és rendje (a Birodalom közvetlen nemességét is belevéve) s azok hűbéresei, alattvalói, polgárai és lakói, akiknek Csehország vagy Németország háborúi vagy az innen-onnan kötött szövetségek alkalmával egyik vagy másik fél részéről bármiféle módon valami kára vagy hátránya esett, éppúgy felségterületeikre és feudális, félfudális és majorsági javaikra, mint méltóságaikra, mentelmeikre, jogaikra és kiváltságaikra vonatkozólag teljességgel kerüljenek vissza azon státuszukba a szent és a világi dolgokban, amelynek örvendeztek vagy jogosan örvendezhettek, még mielőtt elvesztették e státuszukat – úgy, hogy az időközben bekövetkezett ellentétes változások ne álljanak ezzel szembe, hanem legyenek semmisek.

6. §

Ha pedig a visszaállítandó javak és jogok birtokosai úgy gondolnák, hogy jogos kifogásokkal bevédtek magukat, ezek semmiképpen sem fogják akadályozni a visszarendezést; ha azonban a visszarendezés megtörtént, illetékes bíró előtt mégis vizsgálják ki és tárgyalják meg az ügyet.

7. §

És bár ezen előbbi általános szabályból könnyen megítélhető, hogy kiket és meddig kell visszaállítani jogaikba, néhányak kérelmére mégis bizonyos nagyobb jelentőségű ügyekről – ahogyan következik – jónak látszott külön is említést tenni, úgy azonban, hogy amelyek kifejezetten nem kerültek említésre vagy nem lettek pontosítva, azok emiatt ne számítsanak mellőzöttnek vagy kizártnak.

8. §

Mivel a trieri választófejedelmet illető és a luxemburgi hercegségre átvitt ingóságok lefoglalása – amit a császár tartományi tanácskozás révén ezelőtt beiktatott, majd e tanácskozás feloldott és eltörölt, de aztán némelyek kérelmére ismét megújított, sőt ezen felül zárolását mondta ki az érsekséghez tartozó Bruch előjáróságnak és a Szent János uradalomnak Johann Reinhard von Söternhez tartozó felerészének –, ellentmond a császári közbelépéssel 1548-ban a trieri választófejedelemség és Burgundia hercegsége között Augsburgban létrejött megegyezésnek; megállapodás született, hogy a luxemburgi tanács az előbb mondott lefoglalást és zárolást minél előbb szüntesse meg, nevezett választófejedelem úrnak úgy a választói jogon, mint egyházilag birtokolt javait, az előjáróságot és az uradalmat, a zárolt hasznaikkal együtt oldja fel és adja át, s ha valami esetleg el lett volna onnan mozdítva, azt vigyék vissza s teljesen, sőt sértetlenül állítsák vissza, a jog és az igazságszolgáltatás ügyintézésének megszerzése érdekében a kieszközölt iratokat elküldve a választófejedelemnek a Birodalomban illetékes bírójához.

9. §

Ami pedig Ehrnbreitstein és Hamerstein várait illeti, a császár a végrehajtó pontban (vö. 99. és 105–109. §) alul meghatározott időpontban és módon az őrseregeket innen el fogja vezetni vagy vezettetni, s azokat a várakat a trieri választófejedelem úrnak s ugyanazon érseki káptalannak a kezeibe egyenlő hatalommal a Birodalom és a választófejedelemség őrzésére át fogja adni, amely címen a kapitány is, az ott a választófejedelem által felállított új őrsereg is hűségesküvel érte és káptalanjáért egyformán kötelezve lesz.

10. §

Továbbá a pfalzi ügyet a münsteri és az osnabrücker tanácskozás oda juttatta, hogy az erről az ügyről már régen folyó pereskedés a következő módon szűnjön meg:

11. §

Először is ami a bajor házat illeti: a választófejedelemi méltóság, melyet a pfalzi választófejedelmek ezelőtt bírtak, minden regáléval, hivatallal, elsőbbséggel, jelvénnel és mindenféle joggal együtt, melyek e méltósághoz tartoznak, minden kivétel nélkül, ahogyan egész Oberpfalz is Cham grófsággal és azok minden tartozékaival, regáléjával és jogaival együtt eddig úgy, ahogyan a jövőben is maradjanak a rajnai palotagrófnál, Bajorország hercegénél, Miksa úrnál és az ő gyerekeinél s a teljes Wilhelm-ágnál, amíg fiúsarjak élnek benne.

12. §

Cserében Bajorország választófejedelem ura magára, örököseire és utódaira nézve teljesen lemond a tizenhárom milliónyi követeléséről s minden igényéről az osztrák házzal szemben, és tüstént a béke közzététele után minden erről szerzett irományt érvénytelenítésre és megsemmisítésre átad a császári felségnek.

13. §

Ami a pfalzi házat illeti, a császár a Birodalommal együtt a közbéke miatt beleegyezik, hogy jelen megegyezés erejénél fogva létrehozzanak egy nyolcadik választófejedelemséget, melyet ezután Károly Lajos rajnai palotagróf, örökösei és a teljes Rudolf-ág rokonai élvezzenek az utódlásnak az Aranybullában kifejezett rendje szerint.

14. §

Továbbá hogy egész Unterpfalz mindegyik egyházi és világi javával, jogával és tartozékaival, melyeknek a cseh háborúk előtt a pfalzi választófejedelmek és fejedelmek örvendtek, s minden irattal, regesztával, számadással és az egyéb ide tartozó iratokkal javára teljességgel visszaállítsák, érvénytelenítve az ezzel ellentétben megtörténteket; s hogy az császári tekintéllyel valósuljon meg, hogy se a katolikus király, se senki más, aki ebből valamit birtokol, e visszaállításnak semmi módon ne helyezkedjen szembe.

15. §

Mivel pedig a Hegyi Út néhány régről a mainzi választófejedelemhez tartozó előjárósága 1463-ban bizonyos pénzösszegért a pfalzi grófoknak lett elzálogosítva örökös visszavásárlási szerződéssel, ezért az a megegyezés született, hogy ezen előjáróságok a jelenlegi mainzi választófejedelem úr s a mainzi érsekségben utódai birtokában maradjanak, amennyiben a zálogosítás önként felajánlott összegét a békekötés végrehajtásánál kitűzött időponton belül (vö. 100. §) készpénzben kifizeti és eleget tesz azon egyebeknek, amikre a zálogosítás oklevelének tartalma szerint kötelezik.

16. §

A trieri választófejedelemnek is éppúgy, mint a speyeri püspöknek, éppígy a wormsi püspöknek szabad legyen jogait, melyeket Unterpfalz területén belül

fekvő bizonyos javakra formálnak, illetékes bíró előtt elérni, ha ezekről a két fejedelem közt baráti megegyezés nem születne.

17. §

Ha pedig úgy alakulna, hogy a Wilhelm-ág fiúágon teljesen kihalna, de a pfalzi nem, akkor nemcsak Oberpfalz, hanem a Bajorország hercegeinek birtokában volt választófejedelmi méltóság is szálljon vissza az életben lévő pfalzi grófokra, az investitúrajoggal együtt, a nyolcadik választófejedelmi rangot teljesen kiiktatva; ebben az esetben azonban úgy kerüljön át Oberpfalz az életben lévő pfalzi grófokhoz, hogy Bajorország választófejedelmének allodiális örököseinek megmaradjanak azon jogaik és javadalmaik, melyek jog szerint ott őket megilletik.

18. §

Maradjanak érvényben azok a családi szerződések is, melyeket a heidelbergi és a neuburgi választói ház között a korábbi császárok megerősítettek a választófejedelmi öröklésről; és a teljes Rudolf-ág jogai is, amennyiben nem ellentétesek e rendezéssel.

19. §

Ezekhez: ha megfelelő jogi úton bebizonyosodna, hogy valamely jülich-i feudum üres, azt ürítsék ki a pfalzi grófok javára.

20. §

Ezenkívül – azért, hogy az említett Károly Lajos úr valahogyan megszabaduljon attól a tehertől, hogy gondoskodjon testvérei pénzbeli segélyezéséről – a császári felség el fogja rendelni, hogy a mondott testvéreknek négyszázezer birodalmi tallért fizessenek ki négy éven belül az elkövetkező 1649. évtől számítva és minden évben százezer a kilencvenöt tallérnyi éves cenzussal együtt.

21. §

Továbbá az egész pfalzi ház mindenkivel és mindenegyed személlyel együtt, akik bármiféle módon hozzá kötődnek vagy csatlakoztak, kiváltképpen pedig azok a hivatalnokok, akik neki e tanácskozáson vagy másképp szolgálatot tettek, ahogyan minden pfalzi száműzött is a fent leírt (vö. 2. §) általános amnesztíával éljenek, az abban bennfoglalt többiekkel egyenlő joggal és ezen egyesség folytán, különösképpen pedig a sérelmekről szóló pontban (vö. 47. §) a legteljesebben.

22. §

Cserében Károly Lajos úr testvéreivel együtt engedelmességet és hűséget fogad a császári felségnek, ahogyan a Birodalom többi választófejedelme és fejedelme, s ezenfelül Oberpfalzról magára és örökösire vonatkozólag lemond ő maga is és testvérei is, míg van a Wilhelm-ágból törvényes és fiúutód.

23. §

Mivel pedig szó esett arról, hogy ezen fejedelem özvegy anyjának és lánytestvéreinek ellátást kell nyújtani és hozományt kell meghatározni, a szent császári felségnek a pfalzi házzal szembeni jóakarataképpen az az ígélet született, hogy a mondott özvegy anyjának ellátmányként egyszer s mindenkorra húszezer császári tallért, a mondott Károly Lajos úr mindenegyed lánytestvéreinek pedig – amikor majd eladósorba kerültek – tíz-tízezer császári tallért fognak kifizetni őfelsége nevében. Egyebekben azonban számukra Károly Lajos fejedelem tartozzon eleget tenni.

24. §

Leiningen és Daxburg grófjait a gyakran említett Károly Lajos úr és utódai Unterpfalzban semmilyen dologban ne zaklassák, hanem engedje, hogy azok a

sok évszázada birtokolt és a császári felségtől megerősített jogukat nyugalomban és békében használják, azzal éljenek.

25. §

A Birodalom szabad nemességét Franciaországban, Svábföldön és a Rajna mentén a hozzátartozó területekkel együtt közvetlen helyzetükben sértetlenül hagyja meg.

26. §

Azok a hűbérek, melyeket a császár adományozott a Schenkhernn-nek mondott Gerhard von Waldenburg bárónak, Nicolaus Georg Reigersberg mainzi kancellárnak és Heinrich Brömbser von Rüdesheim bárónak, illetve melyet Bajország választófejedelme adományozott a Metternichnek mondott Johann Adolf Wolffnak, maradjanak érvényben. Tartozzanak azonban az ilyen hűbéresek Károly Lajos úrnak mint közvetlen hűbéruruknak s utódainak hűségessé tenni, sőt tőle hűbéreik megújítását kérni.

27. §

Az ágostai hitvallást vallóknak, akik templomot birtokoltak, s közöttük Oppenheim polgárainak és lakosainak maradjon meg az 1624. esztendei egyházi helyzetük, a többieknek pedig, akik ezt szeretnék, szabad legyen az ágostai hitet úgy nyilvánosan templomokban a meghatározott órákban, mint magánosan saját vagy más, erre kijelölt házakban saját vagy szomszédos lelkipásztorok révén gyakorolni.

28. §

A „Lajos Fülöp fejedelem etc.”-, a „Frigyes fejedelem etc.”- és a „Lipót Lajos fejedelem etc.”-paragrafusokat értsék úgy, mint amiket ugyanolyan módon ide

is beiktattak, ahogyan a császári-svéd okiratban találhatóak (vö. IPO IV. 20–22).*

29. §

Az a vita, amely a bambergi és a würzburgi püspökök, illetve a brandenburgi, kulmbachi és ansbachi őrgrófok között Kitzingen am Main in Franken váráról, városáról, előljáróságáról és monostoráról folyik, vagy baráti megegyezéssel, vagy összegző jogi eljárással fejeződjön be két éven belül, azzal a büntetéssel, hogy az, aki ennek hátat fordít, elesik a követelési jogától; emellett mondott őrgróf urak javára állítsák helyre legkevesebb Wilzburg (sic) erődtítményét az átadás idejéből leírt állapotába, megegyezésből és ígéretből eredően.

30. §

A Keresztély Vilmos brandenburgi őrgróf ellátmánya tárgyában kötött megegyezést vegyék úgy, mint amit itt is megismételtek, ahogyan a császári-svéd okirat tizennegyedik fejezetében található (vö. IPO XIV. 1–3).

31. §

A legkeresztényibb király a lentebb az őrségek kivonása ügyében meghatározott időben és módon helyre fogja állítani a württembergi herceg javára Hohenwiel, Schorndorf, Tübingen városait és erődtítményeit s minden más helyet, amelyet a Württembergi Hercegségben őrségeivel megszállva tart, anélkül, hogy bármit megtartana magának.

Egyebekben a „Württembergi-ház”-paragrafust, melyet a császári-svéd okiratba beiktattak (vö. IPO IV. 24), értsék úgy, mint amit ide is beiktattak.

---

* A szöveg IPO-rövidítéssel jelzett utalásai a vesztfáliai béke másik szerződésére, a német-római császár svéd királlyal Osnabrückben kötött békeszerződésére – *Instrumentum Pacis Osnabrugensis* – utalnak. A belső utalásokhoz hasonlóan ezek is az *Acta Pacis Westphalicae* című kutatási projekt keretében közölt latin szöveg utalásait követik. (Szerk.)

32. §

A Mömpelgard-ágbeli württembergi fejedelmeket is helyezték vissza minden Elzászban vagy bárhol másutt fekvő felségterületeikre és név szerint is két hűbérükbe, a burgundiai Clerval-ba és Passavant-ba, s mindkét részről kerüljenek vissza abba a helyzetbe, jogokba és kiváltságokba, melyeknek ezen háborúk kezdete előtt örvendtek.

33. §

Frigyes baden-hachbergi őrgróf, fiai és örökösei mindenkivel együtt, akik nekik bármiféle módon szolgáltak vagy mindeddig szolgálnak, bármiféle nevűek vagy állapotúak is legyenek, örvendjenek és éljenek a fönt a második és harmadik pontban leírt amnesztiával (vö. 2–5. §), azok minden záradékával és kedvezményével s annak erejénél fogva kerüljenek vissza teljességgel abba az egyházi és világi helyzetbe, amelyben a cseh háború kitörése előtt György Frigyes baden-hachbergi őrgróf úr volt, éppígy vonatkozólag az alsóbadeni Őrgrófságra, ami közönségesen a Baden-Durlach elnevezést kapta; a Hachbergi Őrgrófságra, továbbá Röttelen, Badenweiler és Sausenberg felségterületeire – úgy, hogy bármiféle időközben történt változás nem áll ennek útjába, hanem semmissé lesz.

Továbbá kerüljenek vissza Frigyes őrgrófhhoz Stein és Renchingen előljáróságok, melyek az Etlingben az Úr 1629. évében kötött kiegyezés révén Wilhelm badeni őrgrófnak jutottak, de az időközben Wilhelm őrgróftól felvett kölcsön terhe nélkül, beleszámolva a hasznokat, kamatokat és költségeket; minden joggal, irattal és más tartozékokkal, úgy, hogy a felvett és a felvételre váró költségek és hasznok teljes ügyletét az első foglalástól számított teljes veszteséggel és kamattal szüntessék be s egészen töröljék el. Az alsó őrgrófság részéről a felső őrgrófságnak fizetni szokás éves fizetményét is ezen irat erejénél fogva egészen szüntessék be s tegyék semmissé, és ezen a címen sem az elmúlt, sem az eljövendő kapcsán semmi követelés vagy behajtás ne essen.

Cseréljék meg a későbbiekben a két badeni ág, tudniillik az Alsó- és a Felsőbadeni Őrgrófság között az elsőbbségi jogot, a gyűléseken és a sváb körzetnek s a Birodalomnak általános és eseti tanácskozásain való ülést, úgy azonban, hogy amíg Frigyes őrgróf él, ugyanez az elsőbbség nála maradjon.

34. §

A hohen-gerolsecki báróságról az a megegyezés született, hogy ha a badeni fejedelemszony a mondott báróságban követelt jogait hiteles dokumentumokkal elegendően bizonyítja, az erről hozott ítélet után tüstént történjen meg a helyreállítás mindenestül és a dokumentumok erejénél fogva a megillető teljes jogkörrel. Ez a tisztázó eljárás érjen véget a béke közzétételének napjától számított két éven belül. Azt követően semmi jogi keresetet, egyezkedést, általános óvást vagy egyedi záradékot, amit ezen békeokiratba nem foglaltak bele (mindezek kifejezetten és örökre ezen okirat erejénél fogva legyenek megszüntetve) ezen külön megegyezéssel szemben soha semmikor semelyik fél se nyújtson be vagy engedélyezzen.

35. §

A „Croy hercege etc. ”, az „Ami a Nassau-Siegen viszályt etc.”, a „Nassau-Saarbrücken-i grófoknak etc.”, a „Nassau-ház etc.”, a „János Albert Solms-i gróf etc.”, az „Éppígy álljon helyre a Solms-ház etc.”, az „Isenburg grófjai etc.”, a „Rajnai grófok etc.”, az „Ernő Sayn grófjának özvegye etc.”, a „Falkensteini vár és grófság etc.”, az „Álljon helyre a Waldeck-ház is etc.”, a „János Ernő Öttingen-i gróf etc.”, az „Éppígy a Hohenlohe-ház etc.”, a „Frigyes Lajos etc.”, a „Ferdinánd Károly etc.”, az „Erbach-ház etc.”, a „Gróf Brandenstein özvegye és örökösei etc.”, a „Báró Paul Khevenhiller etc.” [ti. paragrafusokat] értsék úgy, mint amiket ide is ugyanazon szavakkal beiktattak, ahogyan a császári-svéd okiratban (vö. IPO IV. 28–45) találhatóak.

36. §

Szerződések, cserék, alkuk, kötelezettségek és adósiratok, amiket erővel vagy megfélemlítéssel csavartak ki meg nem engedett módon akár a rendekből, akár az alattvalókból, ahogyan láthatóan vitázik Speyer, Weißenburg am Rhein, Landau, Reutlingen, Heilbronn és mások; ahogyan a vásárlás vagy engedés révén lett perügyek is legyenek törölve, sőt úgy semmissé téve, hogy semmi ítéle-

tet vagy pereskedést ezen a címen a legkevésbé se lehessen indítani. Ha viszont adósok kényszerítenek ki adóslevelet erővel vagy megfélemlítéssel a hitelezőktől, mindezeket állítsák vissza erről szóló hiteles eljárásokkal.

37. §

Ha egyik vagy másik hadviselő fél a hitelezőkkel szembeni gyűlölet miatt erőszakosan kicsavarta tartozásait – eredjenek akár eladásból, vásárlásból, az éves visszafizetésekből vagy neveztesse más néven –, az adósokkal szemben, ha arra hivatkoznak, hogy valóban erőszak történt és hogy ők tényleg fizettek, maguk ajánlkozva ennek igazolására, ne határozzanak el semmi kivizsgáló eljárást, csak ha ezekről az ellenvetésekről az ügy korábbi teljes ismerete mellett már döntés született (vö. IPO IV. 48), s úgy, hogy az erről indult eljárást a béke közzétételétől számított két éven belül be kell fejezni azzal a büntetéssel, hogy a hőzöngő adósokra örök hallgatást ró. Az eddig ezen címen ellenük elhatározott eljárások pedig a peralkukkal és a hitelezők jövőbeli helyreállításáért tett ígéretekkel együtt szűnjenek meg és vesszen erejük, azon pénzüsszegeket azonban nem érintve, melyeket a háború lobogása közben mások érdekében, hogy azoktól a nagyobb veszedelmeket és károkat elhárítsák, jó lélekkel és szándékkal kölcsönöztek.

38. §

A háború idejében a tisztán világi ügyekben kimondott ítéletek, ha csak az eljárás nem egyértelműen téves vagy hiányos vagy tartalmában ez kimutatható, ne legyenek mindenképpen semmisek, a megítélt dolog végrehajtását azonban függesszék fel addig, amíg a bírósági aktákat (ha valamelyik fél a béke életbe lépésétől számított fél éven belül felülvizsgálatot kérelmez) a megfelelő, a Birodalomban szokásos rendes vagy rendkívüli bírói úton felül nem vizsgálják és pártatlanul újra nem mérlegelik; és az így hozott ítéleteket vagy erősítsék meg vagy javítsák ki vagy, ha érvénytelenül hozták ezeket, tegyék teljesen semmissé.

39. §

Ha valamely királyi vagy magánhűbér 1618 óta nem lett megújítva, sem azok címén eközben szolgálatokat nem teljesítettek, ez senkinek se legyen kárára, hanem az investitúra újbóli elnyerésének időpontja kezdődjön a béke megtörténtének napjától.

40. §

Végül mindegyik úgy hadi hivatalnok és katona, mint polgári tanácsos és hivatalnok, világiak és egyháziak, bármiféle névvel és helyzetben is tartják számon, akik egyik vagy másik fél vagy azok szövetségesei vagy csatlósai oldalán civilben vagy katonaként harcoltak, a legrangosabbtól a legalsóbbig, a legalsóbbtól a legrangosabbig minden megkülönböztetés vagy kivételezés nélkül feleségükkel, gyerekeikkel, örökösökkel, utódaikkal, szolgálóikkal együtt személyükben és javaikban azon helyzetbe kerüljenek vissza mindkét oldalon életükre, hírnevükre, megtiszteltetésükre, öntudatukra, szabadságukra, jogaikra és kiváltságaikra nézve, amelynek a mondott háborúk előtt örvendtek vagy joggal örvendhettek, s azok személyével vagy javaival szemben semmi sérelem ne támadjon, se per vagy vád ne induljon, s még sokkal kevésbé terjesszenek elő bármiféle jogcímen is valami büntetést vagy kárt. Mindezek a legteljesebben érvényesek legyenek azokra, akik nem a császári felség és az osztrák ház alattvalói vagy hűbéresei.

41. §

Akik pedig a császár és az osztrák ház alattvalói és örökös hűbéresei, ugyanazon amnesztiának örvendjenek személyükre, életükre, hírnevükre és megtiszteltetéseikre nézve, és biztonságban hazatérhessenek korábbi hazájukba, úgy azonban, hogy alkalmazkodni tartoznak az országok és tartományok ősi törvényeihez.

42. §

Ami aztán javaikat illeti: ha azok, még mielőtt Franciaország vagy Svédország koronájának a pártjára átálltak volna, elkobzás révén vagy egyéb módon elvesztek, mégha a svéd meghatalmazottak sokáig és sokat tevékenykedtek, hogy nekik ezeket is visszaállítsák, mégis mivel a szent császári felségnek ezügyben mások semmit sem írhatnak elő és a császáriak állandó ellenvetése miatt más-ként nem mehetett volna keresztül s ezért a Birodalom rendjeinek a háborút folytatni nem látszott a Birodalom hasznára lenni, e javak legyenek veszve továbbra is és maradjanak új tulajdonosaiknál.

43. §

Azokat a javakat azonban, melyeket tőlük később azon okból vettek el, mert a franciák vagy a svédek érdekében a császár és az osztrák ház ellen fegyvert fogtak, olyan állapotban, amilyenek most e javak, a kiadások és szerzett hasznok vagy az okozott kár megfizetése nélkül állítsák helyre nekik.

44. §

Egyébként Csehországban s a császár bármely más örökös tartományában az ágostai hitvallást valló alattvalóknak vagy híveknek vagy azok örökösének saját magánköveteléseikben – ha van ilyen követelésük és azok címén pereket indítottak vagy végigvittek – a katolikusokkal egyenlőképpen, tekintet nélkül szolgáltatassanak jogot és igazságot.

45. §

A mondott általános visszaállításokból azonban legyenek kivételek, amiket nem lehet visszaállítani vagy visszaszerezni: ingóságok és önmozgó dolgok, megszerzett hasznok, a hadviselő felek tekintélyéből elkobzott, éppígy a lerombolt, illetve a közbiztonság miatt másféle haszonra fordított köz- és magán-, vallási és világi épületek, nem különben azok az ellenségeskedésre való

tekintettel elkobzott, törvényesen eladott, önkéntesen eladományozott állami vagy magánletétek.

46. §

Mivel pedig a Jülich-öröklés ügye is az érdekeltek között egyszer majd nagy zavarokat kelthet a Birodalomban, ha nem veszik elejét, az a megegyezés születt, hogy a béke bevégzése után rendes, a császári felség előtti eljárással vagy baráti kiegyezéssel vagy más törvényes módon haladéktalanul ez az ügy is szűnjön meg.

47. §

Mivel pedig a Birodalom nagyobb nyugalmanak biztosítására az egyházi javak és a szabad vallásgyakorlat körül meglévő viszályokról ezeken, az általános békéről folyó gyűléseken bizonyos megegyezés jött létre a császár, a választófejedelmek, a fejedelmek és a Birodalom rendjei között, sőt ezt a svéd királynő és korona teljhatalmú megbízottaival kötött békeokiratba is beiktatták (vö. IPO 5.), jónak látszott ezt a megegyezést, ahogyan azt is, mely felől ugyanők megállapodtak a reformáltaknak nevezettek kapcsán (vö. IPO 7.), jelen irattal megerősíteni, biztosítani teljesen olyan módon, mintha az ebbe az okiratba is szóról szóra beiktatva olvasható lenne.

48. §

A hessen-kasseli ügyben is megállapodás született, amint itt következik:

Mindenekelőtt: A hessen-kasseli ház és annak minden fejedelme, leginkább pedig Amália Erzsébet úrnő, Hessen őrgrófnője s fia, Vilmos úr és örököseik, minisztereik, hivatalnokaik, hűbéreseik, alattvalóik, katonáik és mások, akik bármiféle módon is hozzájuk csatlakoztak, minden kivétel nélkül – úgy, hogy nem mehet ezzel szembe ellentétes szerződés, eljárás, bűnössé nyilvánítás, nyilatkozat, ítélet, vizsgálat és peregyesség, hanem mindezek, ahogyan a semleges feleknek éppúgy, mint a hadviselőknél károokra és jogtalanságokra vonatkozó kereseteik és követeléseik is, semmissé válnak – a fentebb (vö. 2. §) szentesített

és a cseh háború kezdetéig teljes érvénnyel kiterjesztett általános amnesztiában (kivéve a császári felség és az osztrák ház hűbéreseit és örökös alattvalóit, ahogyan ezekről a „Végül minden etc.” [vö. 40–44. §]-fejezetekben rendelkeztek) és az ezen vallásbékéből származó minden jóban a többi rendekkel egyenlő joggal teljességgel legyen részük – amint az „Egy lélekkel etc.” kezdetű pontban (vö. IPO 7) rendelkeztek.

49. §

Másodszor: A hessen-kasseli ház s annak utódai a hirsfeldi apátságot minden, akár a birtokán belül, akár kívül (mint Gellingen prépostsága) fekvő világi és egyházi tartozékával együtt – nem sértve azokat a jogokat, melyeket a szász ház időtlen idők óta birtokol – tartsa meg és ezen a címen a császári felségtől anynyiszor kérjen investitúrát, ahányszor alkalom adódik, s tanúsítson hűséget.

50. §

Harmadszor: A Schaumburg, Bückeberg, Sachsenhagen és Stadthagen prépostságaival szembeni közvetlen vagy használati tulajdonjog, mely ezelőtt a mainzi püspökséghez került át s neki ítéltetett, eztán Vilmos úrhoz, Hessen új őrgrófjához s utódaihoz kerüljön örökre a nevezett püspökség vagy másvalaki további ellenkezése vagy befolyásoló tevékenysége nélkül, nem sértve a Krisztján Lajos Braunschweig-Lüneburg hercege, a hesseni őrgrófnő és Philip von Lippe gróf között kötött peregyeséget, és érvényben hagyva az őrgrófnő és a mondott herceg között kötöttetett megegyezést.

51. §

Megegyeztek továbbá abban, hogy az ezen háborúban elfoglalt helyek helyreállításáért és kártalanítás miatt az őrgrófnőnek, Hessen védnökének és fiának vagy ennek utódainak, a hesseni fejedelmeknek a mainzi és a kölni érsekség, éppígy a paderborni, a münsteri püspökségek és a fuldai apátság részéről hat-százezer birodalmi tallért fizetnek – az új császári rendelkezésnek megfelelő

minőségben – a béke aláírásától számított kilenc hónapon belül Kasselben az adósokat érintő veszélyre és költségekre; s hogy a megígért fizetéssel szemben semmiféle kifogás és semmiféle ürügy sem megengedett, s még kevésbé sem befolyásolja semmiféle lefoglalás se.

52. §

Hogy az őrgrófnő a nagy fizetségről biztosítva legyen, a következő feltételekkel tartsa meg Neuß, Coesfeldet és Neuhaust és ezen helységeken legyenek saját vagy csak neki elkötelezett katonai egységei, azzal a megkötéssel, hogy a hivatalnokokon és más, az egységeknél szükséges személyeken kívül a mondott három hely katonai egységei együtt ne lépjék túl az ezerkettőszáz gyalogost és száz lovast, az őrgrófnő hatáskörében hagyva, hogy mennyi lovast és gyalogost helyez egyik s másik helységbe, vagy hogy kit állít ennek vagy annak az egységnek az élére.

53. §

A katonai egységek pedig a hesseni hivatalnokok és katonák ellátásával kapcsolatban eddig megszokott rendelkezés szerint kapják ellátmányukat, s amik az erődítmények fenntartásához szükségesek, azt azon érsekségek és püspökségek részéről kell biztosítani, amelyekben a mondott vár és városok vannak, a fent nevezett összeg csökkentése nélkül. Szabad legyen maguknak az egységeknek az akaratosakkal és a késlekedőkkel szemben, de nem a kijáró összegben túl eljárni. A feljebbvalói jog, az egyházi éppúgy, mint a világi joghatóság és a nevezett várak s városok jövedelmei azonban a kölni érsek úr birtokában ne sérüljenek.

54–55. §

Amint azonban a béke aláírása után az őrgrófnőnek háromszázezer birodalmi tallért kifizetnek, Neuß kerüljön vissza, csak Coesfeldet és Neuhaust tartsa meg, úgy pedig, hogy a Neußban volt egységeket ne Coesfeldbe és Neuhausba vonja vissza, sem annak címén többet ne követeljen, s a Coesfeldben lévő egy-

ségek ne lépják túl a hatszáz gyalogost és ötven lovast, a Neuhausban lévők pedig a száz gyalogost. Ha pedig a kilenc hónap alatt az örgrófnőnek nem fizetik ki a teljes összeget, ne csak Coesfeld és Neuhaus maradjon, míg a teljes összeg megfizetése meg nem történik, hanem a fennmaradó összegre, annak minden száz tallérja után évenként ötöt járadék címén fizessenek meg, míg a fennmaradó összeget ki nem fizették; s az örgrófnőnek az összeírók és a behajtók a fent nevezett érsekségekhez, püspökségekhez és apátságokhoz tartozó s a hesseni fejedelemség szomszédságában lévő előjáróságok közül kötelezzenek annyit esküvel arra, hogy jövedelmeikből a fennmaradó összeg évi járadékát megfizessék, amennyi a járadékok teljesítéséhez és megfizetéséhez elegendő – úgy, hogy földesuraik tiltakozása nem akadályozhatja ezt meg.

Ha azonban az összeírók és a behajtók a fizetést halogatnák vagy a bevételeket másra fordítanák, az örgrófnő a végrehajtásról szabadon rendelkezhesse s arról, hogy azokat bármi módon fizetésre kényszerítse, egyebekben a tulajdonosnak maradjon mindig sértetlen a tulajdonjoga. Mihelyt pedig az örgrófnő a teljes összeget a késlekedés időpontjától számított járadékokkal együtt megkapta, állítsa vissza azon nyomban a már megnevezett, biztosíték végett csak egy időre megtartott helységeket, maradjanak el a járadékok, s az említett összeírók és behajtók az eskü kötelmétől szabaduljanak fel.

Arról pedig, hogy melyik előjáróságoknak a bevételeit kell majd járadékfizetésre fordítani, ha késedelem lépne fel, a béke érvényesítése előtt esetlegesen megegyezés fog születni, amely megegyezés ne legyen kisebb erejű, mint maga a békeszerződés.

§56

Azon helységeken kívül pedig, amelyeket biztosítékként, amint említettett, az örgrófnő számára meg kellett hagyni, s amelyeket majd a kifizetés után vissza kell adni, ő a béke aláírását követően éppígy adjon vissza minden tartományt és püspökséget, azok minden városát, előjáróságát, helységét, erődítményét, erődeit és minden ingatlanukat, nem különben az ezen háborúk közben általa elfoglalt jogokat, de úgy, hogy nem csak az ellátmányt kell onnan alattvalóival neki és fent mondott utódainak elszállíttatnia és minden olyan hadi felszerelést, amiket ő vitetett oda vagy amiket ő létesített – amiket azonban nem ő vitetett oda, hanem az elfoglalt helyeken az elfoglaláskor már ott talált és amik minde-

zidáig meg is vannak, ott maradjanak -, hanem úgy, hogy az elfoglalás alatt emelt erődítéseket és sáncokat bontsák le, nehogy a városok, helységek, fellegvárak vagy várak támadásoknak és fosztogatásoknak legyenek kitéve.

57. §

És bár az őrgrófnő ezen kívül a mainzi, kölni, paderborni és münsteri érsekektől és püspököktől s a fuldai apátságtól helyreállításként és kártalanításként semmit sem kért, és egyáltalán nem akarta, hogy neki ezen a címen valaki más bármit is fizessen, a dolgok és a körülmények méltányossága kedvéért mégis jónak látszott az egész tanácskozásnak, hogy – nem sértve az előbbi „Megegyeztek továbbá etc.” (vö. 51. §) kezdetű fejezet rendelkezését – a többi, bármiféle nemű Rajnán inneni és túli állam, amely ezen év március elsején a hessenieknek hozzájárulást fizetett, a megfizetett hozzájárulás arányában ezen teljes időben a fentebb meghatározott összeg teljesítésére és a katonai egységek fenntartására fenntartott saját hányadát a fent nevezett érsekeknek és püspököknek s az apátságnak odaadják; hogy az egyik vagy másik késlekedése miatt fellépő kárt pontosan kipótolják; hogy a császári felség vagy a legkeresztényibb királyi felség vagy akár a hesseni hivatalnokok vagy katonák nem akadályozzák az ellenszegülőkkel szembeni eljárást; s hogy nincs joga a hessenieknek arra, hogy e nyilatkozat sérelmére valakit felmentsenek. Azok pedig, akik a saját hányadukat szabályszerűen megfizették, onnantól minden tehertől megszabadulnak majd.

58. §

Ami a hessen-kasseli és a hessen-darmstadtai házak között a marburgi utódlás kapcsán megindult vitát illeti: ahogyan arról Kasselben idén április hó 14. napján a felek egyöntetű egyetértése alapján teljes mértékben megegyeztek, jónak látszott, hogy ez az egyesség csatolmányaival és visszavonásaival együtt, ahogyan azt Kasselben megkötötték, a felek aláírták és e tanácskozással megosztották, ezen okirat erejénél fogva teljesen ennek erejével érjen fel, mintha úgy kellene érteni, hogy szó szerint ezen oldalak közé iktatták azt; s hogy se a megegyező felek, se bárki más akár megegyezés, akár eskü ürügyén, akár bármiféle más egyéb módon soha semmit se vehessenek ki abból, sőt mindenki, még ha

az érdekeltek közül valaki esetleg azt ódzkodna is megerősíteni, köteles a legnagyobb pontossággal betartani.

59. §

Hasonlóképpen az elhunyt hesseni őrgróf, Vilmos úr, valamint Christian és Wolrad von Waldeck gróf urak között 1635. április 11-én létrejött és György hesseni őrgróf úr által 1648. április 14-én aláírt egyesség nem különben ezen béke erejénél fogva örök és teljes érvénnyel fog bírni, és minden hesseni herceget s hasonlóképpen a von Waldeck grófokat kötelezni fogja.

60. §

A hessen-kasseli és a hessen-darmstadtli házban bevezetett és a császári felség által megerősített elsőszülöttségi jog is maradjon érvényben és sértetlenül tartásák be.

61. §

Miután a császári felség a Bazel városa és egész Svájc nevében a jelen összejövetelekre kiküldött teljhatalmú megbízottai előtt előadott panaszokra néhány olyan eljárással és végrehajtó megbízással kapcsolatban, melyeket a császári kamara bocsájtott ki a nevezett várossal és más egyesült svájci kantonnal s azok polgáraival és alattvalóival szemben, a Birodalom rendjeinek véleményét és tanácsát kikérve az elmúlt év május havának 14. napján egyedi határozattal kinyilvánította, hogy előbb mondott Bazel városa és a többi svájci kanton ön-maga birtokában, mintegy teljes szabadságban és a Birodalomtól való függetlenségben él, hogy a Birodalom törvényszékeinek és ítéleteinek egyáltalán nincsenek alávetve; jónak látszott ezt ezen nyilvános békeszerződésbe is bevenni, jónak látszott, hogy ez érvényes és biztos maradjon, sőt ezért az is jónak látszott, hogy az azok esetében valamikor is eldöntött foglalásokkal együtt járó eljárások legyenek teljességgel semmisek és érvénytelenek.

62. §

Hogy pedig gondoskodjunk arról, hogy eztán az államrendben ne támadjanak viszályok, a Római Birodalomnak mindegyik választófejedelme, fejedelme és rendje ősi jogaiban, előjogaiban, szabadságában, kiváltságaiban, birtokjogainak úgy egyházi, mint világi javakban való szabad gyakorlásában, joghatóságában, regáléjában s mindezek birtoklásában ezen egyezés erejénél fogva biztosítva és megerősítve legyen úgy, hogy soha senki semmiféle ürüggyel ténylegesen ne tudja vagy ne legyen kötelezve zaklatni.

63. §

Korlátozás nélkül örvendezzenek szavazati joguknak minden megfontolásukban a Birodalom ügyei kapcsán, kiváltképpen a törvényhozásban vagy értelmezésben, háború eldöntésében, adókirovásban, katonák sorozásának vagy elszállásolásának elrendelésében, új erődítmények emelésében az államok felségterületén belül vagy régieknek új egységekkel való megerősítésében, béke- és szövetségekötésben vagy más ilyenfajta ügyekben. Ezen vagy hasonló döntések egyike se történhessen meg vagy legyen engedélyezve, csak a Birodalom minden rendjének együttes és szabad szavazata és egyetértése alapján.

Különösképpen legyen azonban örökre szabad joguk egymás közt vagy külső államokkal szövetséget kötni saját maguk megőrzése és biztonsága érdekében, úgy azonban, hogy ezek a szövetségek ne szóljanak a császár, a Birodalom, annak közbékéje vagy különösen ezen egyezés ellen, s hogy esküjük maradjon mindenben sértetlen, mellyel ki-ki magát a császárnak és a Birodalomnak elkötelezte.

64. §

Tartsanak birodalmi gyűléseket a béke érvényesítésétől számított hat hónapon belül, aztán pedig mindannyiszor, amikor ezt megköveteli a közhaszon vagy a közszükség. A következő gyűléseken javítsák ki mindenekelőtt a korábbi összejövetelek hiányosságait, aztán a rendek közös megegyezése szerint tárgyaljanak és határozzanak a római királyok választásáról; egy konkrét és állandó, a császárválasztási egyezmény elfogadásáról; annak módjáról és rendjéről, ha

egyik vagy másik állammal szemben birodalmi tiltást mondanak ki, kivéve, amiről a Birodalom alkotmányában másként írtak; a körzetek helyreállításáról; a jegyzőkönyvek megújításáról; a rendek kivételezettségének visszavonásáról; a birodalmi adók mérsékléséről és elengedéséről; az államvezetés és az igazságszolgáltatás megújításáról; a kamarai bíróság illetményeinek reformjáról; a hivatali küldötteknek az állam hasznát szolgáló rendes alakításáról; a birodalmi szervezetekben és hasonló ügyekben, amiket itt nem tudtak megoldani, dolgozók törvényes szolgálatáról.

65. §

Úgy általános, mint részleges gyűléseken illesse meg döntő szavazat a Birodalom szabad városait, nem kevésbé a Birodalom többi államait, maradjanak érvényben és érintetlenül regáléik, adóik, éves bevételeik, szabadságjogaik, elkobzásra szóló kiváltságaik, a begyűjtésre szóló s az ebből eredő és más jogaik, melyeket a császártól és a Birodalomtól törvényesen kieszközöltek vagy még ezen háborúk előtt régi szokás szerint birtokoltak és gyakoroltak, mindenféle joghatósággal együtt falakon belül és földterületen – érvénytelenítve, megsemmisítve és a jövőre nézve megtiltva azt, ami megtorlás, lefoglalás, útlezárások és más sérelmes tett révén vagy a háború alatt bármiféle ürüggyel ellenkezőképpen megesett és amit saját tekintély alapján eddig megkíséreltek, vagy ami ezután a jognak és kivizsgálásnak törvényes és megelőző rendje nélkül megeshet vagy amit megkísérelhetnek. Egyebekben minden dicséretes szokást, a Szent Birodalom rendelkezéseit és alaptörvényeit a későbbiekben lelkiismeretesen őrizték meg, megszüntetve minden összemosódást, ami a háborús idők jogtalan volta miatt begyűrzött.

66. §

Egy olyan eljárás és a méltányosságnak megfelelő azon mód kitalálásáról, amely a háborús pusztítások miatt vagyonukban tönkre ment vagy a túlzott kamatoktól sújtott adósokkal szembeni peres végrehajtásokat mértéklettel szabályozhatja és az ebből születő nagyobb, a köznyugalomra is ártalmas hátrányokkal szembe mehet, a császári felség ki fogja kérni éppúgy az udvari, mint a

kamarai bíróság észrevételeit és tanácsait, amiket a leendő gyűléseken előterjeszhetnek és konkrét rendelkezéssé tehetnek. Az időközben a Birodalom legfőbb, illetve az államok egyes bíróságai elé vitt ilyen ügyekben a felek által felhozott körülményeket jól vegyék latba, és senkit se sújtson mértéktelen végrehajtás; mindezt úgy, hogy a holsteini alkotmány maradjon ép és sértetlen.

67. §

S mivel közérdek, hogy a béke létrejöttével a kereskedelem kölcsönösen újra felvirágozzon, az a megegyezés született, hogy azok a kereskedelmi adók és vámok, melyeket a kereskedés sérelmére és a közhaszon ellenében innen-onnan birodalomszerte a háború alkalmából újonnan egyéni tekintélyből jogokkal s kiváltságokkal szemben és a császárnak s a Birodalom választófejedelmeinek egyetértése nélkül hoztak be, legyenek teljesen megszüntetve, ahogyan a brabanti bullával szembeni visszaélések is és az ebből születő megtorlások s lefoglalások a behozott külföldi igazolásokkal, behajtásokkal, visszatartásokkal együtt; s éppígy a mértéktelen postai és egyéb nem szokásos terhek és akadályok is, melyekkel visszaesett a kereskedelmi és a hajózási gyakorlat. A tartományok, a kikötők s minden folyó kapja vissza és sértetlenül őrizze korábbi biztonságát, joghatóságát és szokásait, ahogyan régen, ezen háborús megmozdulások előtt több évvel volt.

68. §

Azon területeknek, melyeken folyók folynak, és minden más területnek a jogai és kiváltságai, ahogyan a császártól a választófejedelmek egyetértésével másnak is, de az oldenburgi grófnak is a Weseren engedélyezett vagy a napi szokás szerint bevezetett vámok maradjanak teljes mértékben érvényben és gyakorlatban.

Aztán hogy teljes legyen a kereskedelem szabadsága és biztonságos mindenhol, szárazon és vízen a közlekedés, adassék meg s jelen okirat erejénél fogva engedjék meg mindkét fél szövetségeseinek mindegyik hűbéresének, alattvalójának, védencének és lakójának, hogy közlekedhessen, kereskedhessen és visszatérhessen – amely lehetőség mindenkit megilletett jártában-keltében Németország háborúi előtt.

A tisztviselők mindkét oldalról tartozzanak ezeket az embereket a jogtalan elnyomásokkal és az erőszakos cselekedetekkel szemben saját alattvalóik gyanánt védelmezni és óvni, minden tekintetben sértetlenül megtartva ezen megállapodást, amint minden hely jogát és törvényét is.

69. §

Hogy pedig a mondott béke és barátság a császár és a legkeresztényebb király között még inkább megerősödjön és hogy a köznyugalomról jobban gondoskodjanak előre is, a választófejedelmeknek, a fejedelmeknek és a Birodalom rendjeinek egyetértése, tanácsa és akarata szerint a béke javainak érdekében megegyezés született:

70. §

Először: hogy a metzi, a touli és a verduni püspökség, az azonos nevű városok és azon püspökségek kerületei, név szerint Moyenvic fölötti főuralom, felsőbbbségi jog és minden egyéb azon a módon, ahogyan eddig a Római Birodalomhoz tartozott, ezután örökre és visszavonhatatlanul Franciaország koronájához kell tartozzon és abba kell betagolódnia; megőrizve azonban a trieri érseket illető érseki jogot.

71. §

Kerüljön vissza a verduni püspökség birtokába Ferenc, Lotharingia hercege mint törvényes püspök és nyerjen engedélyt, hogy ezt a püspökséget békében irányítsa, a fölötte lévő és apátságai fölötti (a király és bármely magánember jogának sérelme nélkül) és bárhol fekvő örökölt javai fölötti jogaival (amennyiben az előbb mondott engedménnyel nincsenek ellentétben), kiváltságaival, jövedelmeivel és haszonélvezeteivel élhessen, azokat élvezhesse, amennyiben előbb hűségesküt tett a királynak és amennyiben semmit sem mozdít őfelsége és az ország hasznának útjába.

72. §

Másodsor: A császár és a Birodalom átengedi a legkeresztényebb királynak és a trónon utódainak a közvetlen birtok- és a felsőbbbségi jogot s minden mást, ami őt és a Szent Római Birodalmat ezidáig Pinerolo fölött megilletett és megilletethetett.

73. §

Harmadszor: A császár – önmagára és az egész osztrák házra értve – s éppígy a Birodalom lemond minden olyan jogról, tulajdonról, uraságról, birtokról és fennhatóságról, amely őt, a Birodalmat és az osztrák házat ezidáig megillette Breisach városa, Alsó- és Felső-Elzász Őrgrófsága, Sundgau és a tíz elzászi birodalmi város tartományi előljárósága fölött, tudniillik Hagenau, Kolmar, Schlettstadt, Weißenburg, Landau, Oberehnheim, Rosheim, Münster im Sankt Gregoriental, Kaysersberg, Türkheim fölött; s átenged minden falut és mindenféle egyéb jogot, amely a mondott körzettől függ, a legkeresztényebb királynak és Franciaországnak úgy, mint a mondott Breisachot a hozzá tartozó Hochstatt, Nieder-Rimsingen, Harten és Acharren településekkel együtt és a teljes területtel és földdarabbal, ameddig régről kiterjed – annak a városnak azonban az osztrák háztól megszerzett és elnyert kiváltságait és az eddig volt mentességeit sértetlenül meghagyva.

74. §

Éppígy a mondott mindkét elzászi Őrgrófság, Sundgau és a tartományi előljáróság is a tíz mondott birodalmi város és a függőségben lévő helységek fölött, s éppígy minden hűbéres, paraszt, alattvaló, ember, városok, várak, települések, kastélyok, erdők, ligetek, arany-, ezüst- és más nyersanyagbányák, folyamok, folyók, legelők s minden jog, regálé és tartozék minden visszatartás nélkül mindenféle joghatósággal, felsőbbbséggel és főurasággal innentől mindörökre a legkeresztényebb királyhoz és Franciaország koronájához tartozzon és a mondott korona részének értsék a császár, a Birodalom és az osztrák ház vagy bárki más ellenvetése nélkül, úgy, hogy egyik császár vagy az osztrák családból való egyetlen fejedelem se követelhesen vagy bitorolhasson soha semmi jogot vagy tulajdont az előbb említett Rajnán inneni vagy túli részeken.

75. §

Legyen azonban köteles a király mindezen helységekből a katolikus vallást úgy megtartani, ahogyan az osztrák fejedelmek alatt megtartották, és minden újdonságot, amely ezen háború idejében lopódzott be, vonjon vissza.

76. §

Negyedszer: A legkeresztényebb királynak és az uralkodásban utódainak a császár és az egész Birodalom egyetértése nyomán legyen örökre joga Philippsburg várában védelmi célból őrséget tartania, Franciaország koronájának költségéből, de csak kellő számra szűkítve, hogy az a szomszédoknak ne szolgáltatson jogos okot arra, hogy gyanakodjanak. Szabad átjárást és ellátmányt is kell majd biztosítani a király számára, hogy a Birodalom földjein és vizein keresztül katonák vonulhassanak fel, és a többi egyéb dolgot is, amikre és ahányszor szükség lesz.

77. §

A király azonban a védelmen, az őrseregen és az átjáráson kívül, melyek a mondott Philippsburg várára vonatkoznak, semmi többet nem fog követelni; az a tulajdon pedig, mindenféle joghatóság, birtok és minden nyereség, haszon, járulék, jog, regálé, szolgálat, emberek, alattvalók, hűbéresek és minden, ami régről ott és a speyeri püspökségnek s az oda tartozó egyházaknak a területén a speyeri püspököt és káptalant megillette és megillethette, nekik ezután is egészben, épen és sértetlenül megmaradhasson, kivéve a védelem jogát.

78. §

A császár, a Birodalom, illetőleg Ferdinánd Károly innsbrucki főherceg úr feloldják a rendeket, a tisztviselőket, a hivatalnokokat és a fent nevezett minden egyes joghatósági területnek és helységnek az alattvalóit azokból a kötelékekből és eskükből, melyekkel ezidáig felé és az osztrák ház felé le tartoztak, és őket

átengedik s kötelezik arra, hogy a királynak és Franciaországnak alattvalói hűségesküt tegyenek, sőt így Franciaország koronáját fölébük helyezik teljes és jogos fennhatósággal, tulajdon- és birtokjoggal, lemondva minden ebbéli jogokról és követeléseikről mostantól fogva mindörökre. Ezt a császár, a mondott főherceg úr és fivére magukra és utódaikra nézve (amennyiben az előbb mondott átengedés rájuk is vonatkozik) külön oklevélben egyrészt maguk meg fogják erősíteni, másrészt el fogják érni, hogy Spanyolország katolikus királya ugyanezt a lemondó nyilatkozatot hiteles formában kiadja. Ez pedig azon a napon történik majd meg az egész Birodalom nevében is, melyen jelen iratot aláírják.

79. §

Hogy a fent mondott átengedések és átruházások nagyobb érvényt szerezzenek, a császár és a Birodalom jelen egyezés erejénél fogva kifejezetten lemond a császári elődök és a Szent Római Birodalom mindegyik dekrétumáról, konstitúciójáról, statutumáról és esküvel megerősített vagy a későbbiekben megerősítendő szokásairól, s név szerint a császári kapitulációról, amennyiben a javaknak és a Birodalom jogainak bármiféle elidegenítése tilalmas. Egyszersmind örökre kizárnak minden kifogást és a visszalépésnek minden lehetséges útját, bármiféle jogon vagy címen is alapuljon.

80. §

Megegyezés született arról, hogy a császár és a Birodalom rendjei által megígért, alul következő érvényesítésen kívül (vö. 111. §) a legközelebbi gyűléseken is bőségesen érvényesítik a fent mondott joghatóságok és jogok átruházásait. S ha ezért a császári kapitulációban megegyezés vagy a gyűléseken előterjesztés születik az elfoglalt vagy elvett birodalmi javak és jogok visszaszerzéséről, az ne foglalja magába vagy ne legyen úgy értelmezhető, hogy magába foglalja a fent említett dolgokat, mert azok a rendek közös döntéséből a köznyugalom érdekében törvényesen kerültek át a másik tulajdonába. Sőt ezeket evégett jónak látszik a Birodalom anyakönyvéből kitörölni.

81. §

Bensfeld visszaadása után rögvest a földdel lesznek egyenlővé a város s éppígy a mellette fekvő erőd, Rheinau erődítései, ahogyan az elzászi Zabernnek, Hohbarr várának és Neuburg am Rhein-nak az erődítései is. S a mondott helyeken egy megszálló katona sem tartható.

82. §

A mondott város, Zabern tisztviselői és lakosai gondosan őrizzék semlegességüket és királyi katonaság biztonságban és szabadon utazhasson át rajta, valahányszor ezt követeli.

A Rajna mentén egyetlen erődítés sem építhető az innenső parton Bázeltól Philippsburgig, és se ez, se az a fél ne fordítsa el vagy maga felé a folyó folyását valami gáttal.

83. §

Ami az ensisheimi kamarát terhelő kölcsönt illeti, Ferdinánd Károly főherceg úr a tartomány azon részével együtt, melyet a legkeresztényebb királynak vissza kell adnia a számára, minden adósság egy harmadát át fogja vállalni különbségtétel nélkül, akár adósleveles, akár zálogos az adósság, csak legyen mindkettő hiteles formában, és vagy külön záloga legyen, akár a tartományok átengedésére, akár visszaadására vonatkozólag, vagy ha nincs neki, az ensisheimi kamarához tartozó bevételek számadáskönyveiben az 1632. év végéig legyenek feljegyezve, annak adósságai és hitelei között számon tartva. Az éves fizetmények kifizetése legyen a mondott kamara dolga, s azt fizesse meg, a királyt az ilyen részlet kapcsán semmivel sem terhelve.

84. §

Amely adósságokat azonban a rendek testületeire mértek ki az egyedi, az osztrák hercegek révén a rendekkel a tartományi gyűléseken megkötött megegyezéssel, vagy amelyeket maguk a rendek közösen vettek fel s melyeknek a fize-

tése őket terheli, azokkal kapcsolatban megfelelő elosztás kell létrejöjjön azok közt, akik a király fennhatósága alá kerülnek, és azok közt, akik az osztrák ház uralma alatt maradnak, hogy így mindegyik fél tudja, mennyi hátralékot kell még neki megfizetnie a kölcsönből.

85. §

A legkeresztényibb király vissza fogja adni az osztrák háznak és különösen is a fent mondott Ferdinánd Károly főherceg úrnak, a néhai Lipót főherceg elsőszülött fiának a négy erdei várost, Rheinfeldent, Säckingent, Laufenburgot és Waldshutot minden területével és járásával, településével, falvával, malmával, erdejével, ligetével, hűbéresével, alattvalójával és minden tartozékával a Rajnán innen és túl; éppígy Hauenstein Grófságot, a Feketeerdőt, egész Alsó- és Felső-Breisgaut s a benne fekvő városokat, melyek ősi jogon az osztrák házhoz tartoznak, tudniillik Neuburgot, Freiburgot, Endingent, Kenzingent, Waldkirchet, Villingent és Bräunlingent minden területével, éppígy minden monostorával, apátságával, prelatúrájával, prépostságával és lovagrendi javadalmával, minden járásával, báróságával, várával, erődítményével, grófjával, bárójával, nemesével, hűbéresével, emberével, lakosával, alattvalójával, folyamával, folyójával, ligetével, erdejével és minden regáléjával, jogával, joghatóságával, hűbérevel és patronátusával s az összes többi dolgokkal együtt, különkülön is, melyek a territoriális joghoz és az osztrák ház örökségéhez tartoznak teljes terjedelmükben ősidők óta. Átadja egész Ortenaut Offenburg, Gengenbach és Zell am Hamersbach birodalmi városokkal együtt, amennyiben tudniillik az ortenauai kerülethez tartoznak, úgy pediglen, hogy Franciaország egyetlen királya se követelhessen vagy bitorolhasson sohasem semmi jogot és hatalmat az előbb említett Rajnán inneni és túli részeken, mégis úgy, hogy az osztrák hercegek az előbb mondott visszaadással semmi új jogot ne nyerjenek.

Legyen szabad teljes egészében a kereskedés és a közlekedés a Rajna mindkét partjának és a mindkétfelől fekvő tartományoknak a lakosai között. Különösképpen is legyen szabad a Rajnán való hajózás, s egyik félnek se engedtesék meg, hogy az át-, le- vagy felfelé haladó hajókat bármiféle ürüggyel is akadályozza, visszatartsa, lefoglalja vagy zaklassa – kivéve egyedül az átvizsgálást, ami az áruk átkutatására vagy megszemlélésére meg szokott esni. S ne lehessen új és nem szokásos vámokat, út- és hídpénzeket, adókat vagy ilyenféle fizetnivalókat a Rajna mentén bevezetni, hanem mindkét fél elégedjen meg azokkal a

rendes vámokkal és adókkal, melyek ezen háború előtt, az osztrákok kormányzása alatt ott szokásban voltak.

86. §

Minden hűbérest, parasztot, alattvalót, polgárt, lakost, akik a Rajnán innen és túl az osztrák háznak, amint azok is, akik közvetlenül a Birodalomnak az alattvalói voltak, vagy akik a Birodalom más rendjeit ismerik el feljebbvalóiknak – ha nem áll szemben valamiféle elkobzás, átadás, adomány, amit a svéd hadseregnek vagy a szövetségeseknek bármelyik hadvezére vagy előljárója tett a tartomány elfoglalása után, s amit a legkeresztényebb király érvényesített vagy saját akaratából eldöntött – tüstént a béke nyilvánossá tétele után ingatlan és állandó javaikba – legyenek azok akár ténylegesek vagy csak jogiak -, falvaikba, váraikba, városaikba, telkeikbe, birtokaikba vissza kell helyezni; minden olyan, jóvátételre, kiadásokra, költségekre, mérséklésekre vonatkozó kifogást félretéve, amit az új tulajdonosok bármi módon is szembeállíthatnának; s az ingóságok és az önmozgó javak és az elkönyvelt hasznok visszaadását is félretéve. Ami pedig a súly-, szám- és mértékszerű dolgoknak a háborúra való tekintettel történt elkobzására, behajtására, kieroszakolására és kizsárolására vonatkozik, ezek visszakövetelését a perek megszűnésére mindkét fél teljesen szüntesse be és függesse fel.

87. §

Tartozzék a legkeresztényebb király nem csak a strassburgi és a bázeli püspököket Strassburg városával, hanem mindkét Elzász-szerte a közvetlenül a Római Birodalom alá tartozó többi rendet is, a murbachi és a lüdersi apátokat, az andloui apátnőt, a Sankt Gregoriental-i bencés monostort, a lützelsteini pfalzi grófokat, a hanai, fleckensteini, obersteini grófokat s bárókat és az egész alsópfalzi nemességet, éppígy az előbb mondott tíz birodalmi várost, melyek a hagenai előljáráshoz tartoznak, abban a szabadságban és a Római Birodalom iránti közvetlen birtokhelyzetben meghagyni, melynek ezidáig örvendtek – úgy, hogy semmi, azokkal szembeni királyi felsőbbséget ne követelhessen, hanem maradjon azon jogokkal megelégedve, melyek az osztrák házhoz tartoztak s e békeszerződés révén Franciaország koronájára szállnak; úgy mégis, hogy

eme nyilatkozattal semennyire se veszítse értelmét az a teljes felsőbbbségi birtokjog, melyre fent (vö. 73–74. és 78–80. §) engedélyt nyert.

88. §

Éppígy a legkeresztényibb király a neki átengedett részek kompenzálására a mondott főherceg úrnak, Ferdinánd Károlynak három millió toursi livre-t fog fizetni a következő években, tudniillik 1649-ben, 1650-ben és 1651-ben Keresztelő Szent János ünnepnapján, egy-egy évben az összeg egyharmadát, jó minőségű pénzzel, Bázelen, a főherceg úrnak vagy küldötteinek kezébe.

89. §

A mondott pénzösszegezen kívül a legkeresztényibb király tartozik majd az ensisheimi kamara adósságainak kétharmadát magára vállalni különbségtétel nélkül, akár adósleveles, akár zálogos az adósság, csak legyen mindkettő hiteles formában, és vagy külön záloga legyen, akár a tartományok átengedésére, akár visszaadására vonatkozólag, vagy ha nincs neki, az ensisheimi kamarához tartozó bevételek számadáskönyveiben az 1632. év végéig legyenek feljegyezve, annak adósságai és hitelei között számon tartva. Az éves fizetmények kifizetése legyen a mondott kamara dolga, s azt fizesse meg, a főherceget az ilyen részlet kapcsán semmivel sem terhelve. S hogy ez méltányosabb legyen, mindkét fél megbízottakat fog küldeni rögvést a békeszerződés aláírását követően, akik majd még az első fizetmény kifizetése előtt megegyeznek, hogy mely tételeket melyik félnek kell majd megfizetnie.

90. §

A legkeresztényibb király az előbb mondott főherceg úrnak jó hittel, minden késlekedés és késleltetés nélkül mindegyik írásos dokumentumot vissza fogja adni – bármilyenek is legyenek azok –, melyek földeknek az ő javára történő visszaadásáról szólnak, amennyiben az ensisheim vagy a breisachi kormányzatnak és kamarának vagy az elfoglalt városok és várak hivatalnokainak őrizetében találhatók.

91. §

Ha pedig az ilyen dokumentumok közérdekűek, melyek átengedett földekre a maguk teljességében vonatkoznak, úgy ezekről a főhercegnek hiteles példányt fognak kiállítani, ahányszor csak kéri.

92. §

Éppígy hogy a Savoya és Mantova hercegei közt Montferrat ügyében őfelségeik szüleinek, a híres emlékezetű II. Ferdinánd császárnak és XIII. Lajosnak, Franciaország királyának gyámkodás mellett körülhatárolt és bevégzett viszálykodások a kereszténység vesztére ne szakadhassanak fel valaha is, meg egyezés jött létre, hogy az 1631. április 6-ai cherasco-i szerződés az azt követő, a montferrati hercegségre vonatkozó végrehajtással együtt minden pontjában mindörökre biztos és szilárd maradjon; kivéve Pinerolo-t és tartozékait, melyekről legkeresztényibb őfelsége és Savoya herceg ura között határozatot hoztak, s melyeket a legkeresztényibb királynak és Franciaországnak adtak külön szerződések révén. E szerződések pedig ugyanazzal a szilárdsággal és biztossággal fognak állni mindazon pontokban, melyek Pinerolo átadására vagy átengedésére vonatkoznak. Ha azonban van valami olyan a mondott külön szerződésekben, ami a Birodalom békéjét felforgathatja, vagy ami Itáliában az eme tartományban folyó háború rendezése után új megmozdulásokat kelthet, az legyen semmis és érvénytelen; úgy, hogy a mondott átengedés semmivel sem kevésbé maradjon jogerős egyéb feltételeivel együtt, melyekben úgy Savoya hercegének, mint a legkeresztényibb királynak a javára megegyeztek.

93. §

S ezért a császári és a legkeresztényibb felség kölcsönösen ígéretet tesznek, hogy minden egyéb dologban – vonatkozzanak az előbb mondott cherasco-i szerződésre éppúgy, mint a végrehajtásra, s különösképpen Alba-ra, Trino-ra, azok területére s más helységekre – soha közvetve vagy közvetlenül, jogi úton vagy erővel nem fognak szembemenni, sem semmiféle segítséggel vagy kedve-

zéssel nem fogják segíteni azt, aki szembemegy ezekkel. Sőt közös tekintéllyel azon fognak fáradozni, hogy ezt senki semmiféle ürüggyel meg ne sértse, hiszen a legkeresztényibb király kinyilvánította, hogy nagyon erősen kötelezi magát arra, hogy a mondott szerződés végrehajtását minden módon elősegíti, sőt akár fegyverrel is őrködik fölötte, különösképpen abból a célból, hogy Savoya hercege – ha nem akadályozzák a fentebbi határozatok –, Trino-nak és Albanak s a többi helységnek, melyeket a mondott szerződés és a Montferrat-i Hercegségben eszerinti investitúra révén engedtek át és jegyezték be számára, békés birtoklásában mindig megmaradjon és megőrződjön.

94. §

Hogy pedig a széthúzásoknak és viszályoknak minden magvát ezen hercegek között teljesen kiirtsák, azt a négyszázkilencvenezer aranyat, melyet a híres emlékü legkeresztényibb király, XIII. Lajos ígért meg Savoya herceg urának terhermentesítéseként Mantova herceg urának kifizetni, a legkeresztényibb felség készpénzben ki fogja fizetni Mantova mondott herceg urának, és ezért Savoya herceg urát s annak örököseit és utódait attól a kötelezettségtől teljesen fel fogja oldani és kártalanítani fogja egészében őket attól a követeléstől, mely a mondott összeg értelmében vagy lehetősége révén Mantova mondott herceg ura vagy örökösei részéről elképzelhető – úgy, hogy a későbbiekre ezen a címen s szín alatt, ennek értelmében vagy ürüggyén Savoya herceg ura, örökösei vagy utódai egyáltalán semmi jogi vagy tetteges kellemetlenkedést vagy zaklatást ne szenvedjenek el Mantova herceg urától, örököseitől vagy utódaitól, akik ettől a naptól fogva s ezentúl a későbbiekben a császári és a legkeresztényibb felség tekintélyével és egyetértésével ezen közbéke szerződésének ünnepélyes erejénél fogva egyáltalán semmi bírósági ügyet nem indítanak ebben az egész ügyben Savoya herceg ura, annak örökösei és utódai ellen.

95. §

A császári felség illendőképpen felkérve át fogja engedni Savoya herceg urának a régi hűbérek és rendi jogok investitúrájával együtt – amit a híres emlékezetű II. Ferdinánd engedett át Savoya hercegének, Viktor Amadeusnak – azon helységeknek, joghatóságoknak, rendi jogoknak és a Montferratra vonatkozó ösz-

szes jognak az investitúráját a tartozékokkal együtt, melyeket az előbb mon-
dott cherasco-i szerződés, illetve az ezt követő végrehajtás számára meghatá-
rozott és visszajuttatott; ahogyan Neu-Monfort, Signy, Moncheri és Castelini
hűbérei fölötti investitúra is át lesz engedve tartozékaikkal együtt a visszaser-
ző okirat értelmében, melyet ugyanazon Viktor Amadeus herceg hozott 1634.
október 13-i dátum alatt, s megfelelőleg az engedmények vagy engedélyek, il-
letve a császári felség jóváhagyása mellett; továbbá minden és mindazon kivált-
ságok megerősítésével együtt, melyeket Savoya hercege javára ezidáig engedé-
lyeztek, valahányszor csak Savoya herceg ura azokat majd igényli és kéri.

96. §

Éppígy megegyezés született, hogy Savoya herceget, örököseit és utódait a csá-
szári felség semmiképpen se zaklassa és nyugtalanítsa azon felsőbbségben vagy
felsőbbégi jogban, melyet Rocheverano, Olmi és Caesola hűbérekben birto-
kolnak a Római Birodalomtól semmiféle tekintetben sem tartozékaikkal együtt
– visszavonva és semmissé téve a mondott feudumok birtoklása kapcsán tett
adományokat és investitúrákat, mintegy a herceg urat védve és, amennyiben
szükséges, azok birtokába újra visszahelyezve. Hasonló értelemben az ő vazal-
lusát, Veruva grófját Olmi, Caesola és Rocheverano negyedrészenek hűbérét il-
letőleg saját birtokába mintegy állítsák vissza és ugyanabba helyezték vissza a
legteljesebb módon azok minden hasznával együtt.

97. §

Éppígy megegyezés született, hogy a császári felség állíttassa helyre Carlo
Cacherano gróf fiai, Clemente és Giovanni grófok, illetve annak fiától,
Octavianótól származó unokája javára Rocha és Arazzio teljes hűbérét tarto-
zókaikkal és függelékeikkel együtt, ha semmi sem akadályozza ezt.

Hasonlóképpen ki fogja jelteni a császár, hogy Mantova hercegségének
investitúrájába tartoznak Reggioli és Luzzara várai területükkel és függeléke-
ikkel együtt, melyek birtokát Guastalla hercege tartozzon visszaadni Mantova
hercegségnek, megtartva azonban jogait arra az évi hatezer tallérra, amit követel.

Ezekről császári őfelsége előtt indíthat ügyet és vizsgálódhat bíróságon Mantova hercege ellenében.

98. §

Amint pedig a békeszerződést aláírják és ellenjegyzik a teljhatalmú megbízott és követ urak, szűnjön minden ellenségeskedés, és amikről föntebb megegyezés született, azokat mindkét fél azon nyomban kezdje el végrehajtani. S hogy ez jobban és gyorsabban beteljesedjen, az aláírást követő napon történjék meg a béke közzététele, ünnepélyes és megszokott módon Münster és Osnabrück városainak utcáin; a hír vétele után pedig, ti. hogy a szerződés aláírása mindkét helyen megesett, valamint a közzététel megtörténte után tüstént küldjenek szét futárokat a hadvezérekhez, hogy azok sebes vágóban azonnal menjenek s jelentsek a mondott vezéreknek, hogy a békét megkötötték; s legyen rá gondjuk, hogy a vezérek között megállapodott napon mindenegyes seregnél ismételten közzétegyék a békét és az ellenségeskedés beszüntetését, s hogy mindenegyes hadi szolgálta s a városok vagy az erődítmények irányítói megkapják a parancsot, hogy mindenféle ellenségeskedéstől ezután tartózkodjanak, úgy, hogy ha a mondott közzététel után valami kísérlet vagy változtatás történik erőszakosan, azt mihamarabb helyre kell hozni és a korábbi állapotba vissza kell állítani.

99. §

Egyezzenek meg egymás közt a felek teljhatalmú megbízottai a béke lezárásának és érvényesítésének ideje alatt a helységek visszaadásának és a seregek visszavonásának módjáról, időpontjáról és biztosításáról, úgy, hogy mindkét fél biztosítva legyen, hogy minden, amiben megegyeztek, sértetlenül be fog teljesedni.

100. §

Először is a császár hirdesse ki birodalomszerte a rendeleteket és komolyan hagyja meg azoknak, akik ezen szerződések és ezen béke szerint valaminek a visszaadására vagy megtételére köteleztetnek, hogy anélkül, hogy hátat fordítának vagy ártanának, tegyék meg és hajtsák végre a béke lezárásának és érvé-

nyesítésének ideje alatt a végzéseket, feladatul bízva a hadbiztosokra éppúgy, mint a körzeti katonai elöljárókra, hogy azok követelésére, akiket jogaikba vissza kell helyezni, a végrehajtás rendje és ezen szerződések szerint mozdítsák elő és teljesítsék minden dolognak a helyreállítását.

Iktassék be a rendeletekbe az a megjegyzés is, hogy mivel a körzeti hadbiztosokat és a körzeti katonai elöljárókat őket érintő ügyben vagy helyreállításban kevésbé alkalmasnak ítélik meg a végrehajtásra, ebben az esetben – s éppígy ha éppenséggel a hadbiztos és a körzeti katonai elöljáró a megbízatást visszautasítja – a szomszédos hadbiztosoknak és a körzeti katonai elöljáróknak kell ezt a végrehajtási feladatot más körzetekre vonatkozólag ellátniuk azok követelésére, akiket jogaikba vissza kell helyezni.

101. §

Ha pedig valaki azok közül, akiket jogaikba vissza kell helyezni, császári megbízottat tart szükségesnek valamely helyreállítás, feladatvégzés vagy végrehajtás megtételére, ami azok választására van bízva, ezeket késlekedés nélkül rendelkezésükre bocsássák. Arra az esetre pedig, hogy az ügyek, melyekben meg egyezés jött létre, hatását minél kevesebb dolog akadályozza, úgy azoknak, akik visszaadnak, mint azoknak, akiket jogaikba vissza kell helyezni, tüstént a béke lezárása és aláírása után lehetőségük legyen mindkét részről két-két vagy három-három megbízottat megnevezni, akikből a császári felség – egyet ennek, egyet annak a félnek a megnevezettei közül, de egyforma számban mindkét vallásból – válasszon ki, s ezeknek az lesz a kötelesség, hogy mindent, amit ezen egyezés értelmében muszáj, azt késlekedés nélkül végrehajtsák. Ha pedig azok, akik visszaadnak, nem foglalkoztak azzal, hogy megbízottakat nevezzenek meg, a császári felség azokból fog választani egyet, akiket azok neveztek meg, akiket jogaikba vissza kell helyezni, saját döntése alapján, de a két eltérő vallás híveinek egyenlőségét megtartva, s ő fogja azokhoz csatolni, akiket a végrehajtással majd megbíz, ha ezzel ellentétes óvás nem áll szemben. Azok pedig, akiket jogaikba vissza kell helyezni, majd a béke lezárása után a meg egyezések tartalmáról értesítsék azokat, akik valamelyest érintettek a visszaállításban.

102. §

Továbbá mindenki, külön-külön is, akár rend vagy község vagy magánszemély, akár egyházi vagy világi személy, aki e megegyezés és az általános vagy egyedi szabályok, illetve valamely kifejezett rendelkezés erejénél fogva visszaállításra, átengedésre, átadásra, cselekvésre vagy más valami elvégzésére lett kötelezve, tartozzék mindent, amire kötelezve lett, visszaállítani, átengedni, átadni, megcselekedni és elvégezni, tüstént a császári rendeletek után s azt követően, hogy azok, akiket jogaikba vissza kell helyezni, az értesítést megtették; mindenféle háttat fordítás vagy olyan, fent az amnesztia kapcsán (vö. 2–46. §) lefektetett, akár általános, akár egyedi felmentő megjegyzés szembeállítása vagy bármiféle más óvás s éppígy ártás nélkül.

103. §

A hadbiztosok és a körzeti katonai előjárók vagy a megbízottak végrehajtási eljárásával senki se helyezkedjen szembe, akár rend vagy katona – különösen ne, ha megszálló katona –, de bárki egyéb se, hanem inkább segítsék a végrehajtókat. S legyen szabad a mondott végrehajtóknak azok ellen, akik a végrehajtást bármiféle módon is akadályozni próbálják, saját vagy akár azok erőit is használni, akiket jogaikba vissza kell helyezni.

104. §

Továbbá mindkét félnek mindegyik foglyát – függetlenül attól, hogy hivatali ember vagy katona – azon a módon, ahogyan a seregek vezérei a császári felség helyeslésével megegyeztek vagy meg fognak egyezni, bocsássák szabadon.

105. §

Azt követően, hogy az amnesztia és a sérelmek (vö. 2–46 és 47. §) értelmében megtörtént a visszaállítás, hogy a foglyok szabadok lettek, és hogy az érvényesítő okiratokat kölcsönösen kicserélték, mindkét fél minden katonai csapatát – akár a császáré vagy társaié és szövetségeseié, akár a legkeresztényibb királyé és a hesseni grófnőé s azok szövetségeseié és csatlósaiké, vagy bármiféle egyéb

címen elhelyezett csapatok is legyenek azok – vonja ki egyforma menetben a birodalom városaiból és minden más visszaállítandó helységből kifogások, késlekedés, károkozás és ártás nélkül.

106. §

Azok a helységek, különféle jogállású városok, várak, erődök, erődítmények, melyeket akár Csehországban és a császárnak s az osztrák háznak más területein, akár a birodalom többi körzetében a fent mondott hadviselő felek elfoglaltak és megtartottak, vagy amelyeket egyik vagy másik félnek a fegyverszünete révén vagy bármi más módon átadtak, korábbi törvényes birtokosaikhoz és uraikhoz – legyenek a birodalomnak akár közvetett, akár közvetlen rendjeiből, egyházi személyek éppúgy, mint világiak, belefoglalva a birodalom szabad nemességét is – kerüljenek vissza haladéktalanul, azoknak szabad döntési jogkörébe, akár a jog és a szokás alapján, akár jelen egyezség ide vonatkozó erejénél fogva. Ezzel nem állhat szemben semmi adományozás, hűbérbe történt beiktatás, átengedés (hacsak nem önkéntesen és valaki szabad elhatározásából történik vagy történt), foglyok megváltásáért vagy pusztítás és tűzvész elhárításáért adott kötelezettség vagy bármiféle más, a korábbi törvényes urak vagy birtokosok sérelmére szerzett jogcím. Vesznek az előbb mondott visszaállítással ellenkező szerződések és szövetségek s bármiféle egyéb ellenvetések, melyeket mind semmisnek kell tekinteni, de sértetlenül hagyva azokat, melyeket a korábbi pontokban a legkeresztényibb szent felséggel szembeni elégtétel kapcsán (vö. 69–91. §), illetve melyeket néhány birodalmi választófejedelem és fejedelem javára tett átadásokkal és megfelelő értékű kárpótlásokkal kapcsolatban (vö. 8–35-és 48–60. §) másként kezeltek s rendeztek.

S a katolikus király említése (vö. IPO I. és XVII. 10) és Lotharingia hercegének megnevezése (vö. IPO XVII. 10) a császári-svéd okiratban, még kevésbé a császárra osztott 'Elzász őrgrófja'-cím (vö. IPO preambulum) a legkeresztényibb királynak semmi sérelmet ne okozzon, se azok a megegyezések semmi hatást ne gyakoroljanak őfelsége tekintélyére, melyeket a svéd hadsereg javára elégtételül kötöttek (vö. IPO XVI. 8–10. és 12.).

107. §

Az elfoglalt helységeknek eme visszaadása pedig úgy a császári felségnek, mint a legkeresztényebb királynak és mindkettejük társainak, szövetségeseinek és csatlósainak részéről legyen meg kölcsönösen és jó hittel.

108. §

Kerüljenek vissza az oklevelek és az okiratok s más ingóságok, ahogyan azok a hadigépezetek is, melyeket a mondott helyeken az elfoglalás idején találtak, s melyek mindezideig ott sértetlenül meg is találhatók. Amelyeket azonban az elfoglalás után onnan máshova szállítottak, akár csatákban foglalták el azokat, akár használatra és megőrzésre vitték el az elfoglalók, azokat tartozékaikkal, valamint hadifelszerelésükkel együtt szabad legyen magukkal vinniük.

Mindenegyed helység alattvalója tartozzon az elvonuló őrseregek és katonák számára kocsikat, lovakat és hajókat szolgáltatni a szükséges élelemmel fizetség nélkül, hogy minden szükséges dolgukat elszállíthassák a birodalomban kijelölt helyre. Ezeket a kocsikat, lovakat és hajókat aztán a őrseregek és az ily módon elvonuló katonák előjárói kötelesek visszajuttatni csel és csalárdság nélkül. A rendek alattvalói szabaduljanak fel ettől a tehertől, hogy egyik területről egy másikra szállítanak, míg oda nem érnek a birodalomban kijelölt helyre. Sem az őrseregek, sem más katonaság előjáróinak, sem hivatali embereknek ne legyen szabad az alattvalókat s azok kocsijait, lovait, hajóit és hasonló, a javukat szolgáló dolgait, semmit és semelyiket uraiknak, még kevésbé a birodalomnak a határain túlra magukkal vinni, s ezért tartozzanak kezeseket állítani.

109. §

A visszaadott helységek – feküdjenek akár a tengerparton, a határon vagy az országon belül – minden további, ezen háborúk alatt betelepített seregtől ezután legyenek örökre szabadok és maradjanak uraik szabad rendelkezése alatt – sértetlenül hagyva bárki más jogait.

Egyetlen városnak se váljék sérelmére vagy kárára sem most, sem a jövőben, hogy egyik vagy másik hadviselő fél elfoglalta és megszállta, hanem mindegyik mindenegyed polgárával és lakójával együtt úgy az általános amnesztia,

mint e béke többi javainak örvendjen, és egyebekben is teljes egészében megmaradjon minden joguk és kiváltságuk egyházi és világi dolgokban, amiket e háborúk előtt birtokoltak; de sértetlenül hagyva a fennhatóságát s az ettől függő jogokat, mindegyik saját ura érdekében.

110. §

Végül minden, a birodalomban hadviselő félnek a csapatait és seregeit bocsásásuk el és szereljék le, csak akkora számban véve át közülük saját katonai státuszba, amekkorát ki-ki szükségesnek ítél a saját maga biztonsága érdekében.

111. §

A császári, a királyi és a birodalmi rendi követek és teljhatalmú megbízottak ígéretet tesznek, hogy az így lezárt békét a császár, a legkeresztényebb király és a Szent Római Birodalom választófejedelmei, fejedelmei és rendjei az itt kölcsönösen jóváhagyott forma szerint érvényesíteni fogják, s hogy híven kezesskednek azért, hogy az ünnepélyes érvényesítő okiratokat az aláírás napjától számított nyolc héten belül Münsterben közzéteszik s egymás közt hivatalosan kicserélik.

112. §

Mindezen megállapodás nagyobb megerősítése és biztosítása érdekében legyen ezen egyezés a birodalom örökös törvénye és alaptörvénye a későbbiekben, s egyenlőképpen a Birodalom más törvényei és alaprendelkezései név szerint legyenek beiktatva a Birodalom legközelebbi végzésébe és császári kapitulációjába, nem kevésbé kötelezve azokat, akik nincsenek itt, mint azokat, akik jelen vannak; az egyházi és az állami személyeket egyformán, akár a Birodalom rendjeihez tartoznak, akár nem. Legyenek éppúgy a császár és az előkelők tanácsosainak és hivatalnokainak, mint minden bíróság bírójának és ülnökének olyan szabályként előírva, amit örökké követniük kell.

113. §

Ezen egyezés vagy annak valamelyik pontja vagy végzése ellen soha semmi egyházi vagy polgári jogot, közösségi vagy egyedi tanácsi határozatot, kiváltságot, engedményt, rendeletet, engedélyt, tiltást, megbízatást, határozatot, leiratokat, bírósági eljárásokat, bármikor is hozott ítéleteket, megítélt ügyeket, császári vagy más kapitulációkat, szerzetesi regulákat vagy mentességeket, múltbeli vagy jövőbeli tiltakozásokat, ellenvetéseket, fellebbezéseket, investitúrajogokat, egyezségeket, esküket, lemondásokat, átengedő vagy egyéb témájú szerződéseket, még kevésbé az 1629. évi rendeletet vagy függelékeivel együtt a prágai egyezséget (1635) vagy a főpapokkal kötött konkordátumokat vagy az 1548. évi megállapodást vagy más rendelkezést – akár állami, akár egyházi –, semmi határozatot, intézkedést, felmentést vagy más kifogást, ami csak valami címen vagy ürüggyel kigondolható, ne hozhassanak elő, ne hallgassanak meg, sem ne engedélyezzenek, s ezen egyezés ellen sehol és semmikor sem magán-, sem tulajdonjogi ügyben sem tiltó, sem más eljárásról vagy engedélyről ne határozhassanak.

114. §

Aki pedig ezen egyezséggel, vagyis a közbékével szándékában vagy tettében szembemegy, vagy aki a végrehajtással vagy a visszaállítással vitába száll, vagy az is, aki anélkül, hogy törvényesen ismerné az ügyet és rendjén járna el a jogban, újra sérelmezni próbálja azt, amit a fent megállapított törvényes módon állítottak vissza (vö. 100–103. §), anélkül, hogy a visszaállítás közben kihágás történt volna; az – akár egyházi, akár magánszemély – békeszegés bűnét vonja magára jogilag és ténylegesen, s vele szemben a Birodalom törvényei szerint teljes erővel döntsenek és gondoskodjanak a visszaállításról és annak végrehajtásáról.

115. §

A lezárt béke pedig maradjon teljes érvényben, ezen egyezés minden résztvevője tartozzon ennek a békének mindegyik törvényét mindenkivel szemben vallási különbség nélkül óvni és védeni, s ha történetesen azok valamelyikét va-

laki megsérti, a sértett a sértő felet előbb beszélje le a tettlegességről, miután magát az ügyet baráti megegyezésre vagy jogi megvitatásra már bocsájtotta.

116. §

Ha azonban három éven belül ezen módszerek egyike sem zárja le a vitát, tartozzon ennek az egyezésnek mindegyik résztvevője – a sértett félhez csatlakozva szándékában és tetteben – felvenni a fegyvert, hogy a jogtalanságot elűzze a figyelmeztetés útjából, mely sem baráti, sem jogi úton nem jutott érvényre –; de egyebekben sértetlenül hagyva mindenkinek a fennhatóságát s az igazságosságunk egyik vagy másik fejedelem vagy rend törvényei és rendelkezései szerinti illő képviselését.

117. §

Hogy pedig a közbékét minél jobban megóvhassák, álljanak helyre újra a körzetek, s ha bárhonnán is zavargásoknak vagy mozgalmaknak valamiféle kezdete mutatkozna, tüstént tartsák szem előtt azokat a határozatokat, melyeket a Birodalom törvényei a közbéke végrehajtásáról és megóvásáról tartalmazznak.

118. §

Valahányszor pedig valaki bármilyen alkalommal vagy bármikor is mások területén vagy határán keresztül vonul fel katonáival, az ilyen átvonulás történjen annak költségére, akihez az átvonuló katonák tartoznak, illetve anélkül, hogy azoknak, akiknek a területén átvonulnak, bajt, kárt okoznának vagy ártanának. S mindenestül tartsák szem előtt, amit a közbéke megóvásáról a Birodalom törvényei meghatároznak és elrendelnek.

119. §

Jelen béketárgyalás körébe tartozzanak azok, akiket az érvényesítő okiratok kicserélése előtt vagy azután hat hónapon belül az egyik vagy a másik fél közös

egyetértés alapján meg fog nevezni. Eközben azonban mindkét fél tetszéséből bekerült a Velencei Köztársaság, mint közvetítő e tárgyalásban. Savoya és Modena hercegeinek pedig semmiféle sérelmet ne jelentsen az, hogy a legkeresztényebb király érdekében Itáliában háborút viseltek, sőt még most is viselnek.

120. §

Mindezen pontoknak külön-külön is hitelére és nagyobb erejére úgy a császári, mint a királyi követek, név szerint pedig minden választófejedelemnek, fejedelemnek és a Birodalom rendjeinek erre az eseményre egyedileg általa jelölt követei (az alul említett év október 13. napján meghozott és az aláírás napján a mainzi kancellária pecsétjével a francia követnek kiállított határozat erejénél fogva), különösképpen a mainzi választófejedelem részéről Nicolaus Georg von Reigersberg lovag és kancellár úr; a bajor választófejedelem részéről Johann Adolf Krebs titkos tanácsos úr; a szász választófejedelem részéről Johann Leuber tanácsos úr; a brandenburgi választófejedelem részéről gróf Johann von Sayn-Wittgenstein, Homburg és Vallendar ura, titkos tanácsos; az osztrák ház nevében gróf Georg Ulrich von Wolkenstein császári udvari főtanácsos úr; Cornelius Göbel bambergi püspöki tanácsos úr; Sebastian Meel würzburgi püspöki titkos tanácsos úr; Johann Ernst bajor hercegi udvari tanácsos úr; Wolfgang Konrad von Thumbshirn szász-anhalti és coburgi udvari tanácsos úr; August Carpzwow szász-anhalti és coburgi tanácsos úr; Johann Frombhold, a Brandenburg-Kulmbach-ház és az –Ansbach-ház titkos tanácsos ura; Heinrich Langenbeck jogtudós, a Braunschweig-Lüneburg-ház cellischi ágának titkos tanácsos ura; Jacob Lampadius jogtudós, a kalenbergi ág titkos tanácsos és alkancellár ura; a Wetterau-i ág grófjainak nevében Matthäus Wesembeck jogtudós és tanácsos úr; mindkét ág nevében Marcus Otto úr Straßburgból, Johann Jacob Wolff úr Regensburgból, David Gloxin úr Lübeckből és Jobst Christoph Kreß von Kressenstein úr Nürnbergből mint e szabad városok követei, szenátorai, tanácsosai és jogi képviselői jelen békeokmányt saját kezűleg és saját pecséttel megerősítették és biztosították, s a rendek mondott küldöttei ígéretet tettek, hogy fejedelmi uraik érvényesítő okiratát a megegyezett formula szerint a fent megállapított (vö. 111. §) határidőn belül egymásnak átadják; szabad döntésére hagyva a rendek teljhatalmú megbízottainak, hogy saját nevükkel alá akarják-e írni vagy nem, hogy fejedelmi uraik érvényesítő okiratát be akarják-e nyújtani vagy sem, de azzal a megegyezéssel, sőt

előírással, hogy a már nevezett küldöttek aláírásával mindegyik további rend is, akik az aláírással és az érvényesítéssel nem foglalkoznak, éppolyan erővel kötelezve legyenek azok be- és megtartására, amiket ezen békeokmány tartalmaz, mintha ők is aláírták és az érvényesítő okiratot kiállították volna; a Római Birodalom direktóriumára részéről pedig a nevezett küldöttek aláírásával szemben semmi tiltakozás, semmi ellenvetés se legyen se elfogadható, se érvényes.

Történt mindez a vesztfáliai Münsterben Krisztus ezerhatszáznegyvennyolcadik évében október havának huszonnegyedik napján.